

УДК 374.7.091

Вострікова В. В., Баканьов Д. Г.*

ПРАКТИЧНІ ПІДХОДИ ДО САМООСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ ЗАСОБАМИ ІКТ

Статтю спрямовано на підготовку та постійний розвиток особистості як активного суб'єкта праці, пізнання, спілкування в процесі опанування сучасних ІКТ. Дослідження присвячується шляхам удосконалення самоосвітньої діяльності вчителів іноземної мови. Навчальна онлайн-платформа розглядається як засіб професійного самовдосконалення вчителя іноземної мови, обґрунтовуються основні умови, напрямки її ефективного використання. Самоосвітня діяльність характеризується як багатопланове явище, а за своїми цільовими функціями постає як умова і процес всебічного розвитку особистості, поступового збагачення її творчого потенціалу.

Ключові слова: самоосвітня діяльність учителів іноземної мови, інформаційно-комунікативні технології, основні умови, напрямки ефективного використання навчальної онлайн-платформи, удосконалення мовленнєвої компетенції вчителів іноземної мови, післядипломна освіта, спілкування.

Удосконалення рівня професійної компетентності вчителя – один з основних напрямків реформування системи освіти України. Особливого значення набуває розроблена стратегія міжнародного співробітництва та інтеграції у сфері освіти, спрямована на посилення ролі іноземних мов та якості їх знання, що потрібні наразі не лише дипломатам, перекладачам і викладачам, а й переважній більшості спеціалістів вищої й середньої ланок. Це вимагає вдосконалення рівня професійної компетентності вчителя іноземної мови і потребує від методичних служб стимулювання самоосвіти й саморозвитку педагогічних кадрів і надання своєчасної допомоги в цьому напрямку. На сучасному етапі розвитку суспільства особливої актуальності набуває проблема формування суспільноактивної, творчої, компетентної особистості, яка самостійно генерує нові ідеї, приймає нестандартні рішення, визначає шляхи власного саморозвитку.

Отже, зрозуміло, що до вчителя іноземної мови, його професіоналізму висуваються серйозні вимоги. Відомо, що в діяльності вчителя іноземної мови існують певні особливості, не характерні іншим педагогічним спеціальностям. Річ у тім, що навчання будується на комунікативно-мовленнєвій основі засобами іноземної мови. Отже, комунікація є водночас засобом і метою навчання. До того ж рівень економічного та технологічного розвитку сучасної світової спільноти вимагає від учителів володіння інформаційною компетенцією. Тому впровадження сучасних комп'ютерних і мереживних технологій, зростання та широке застосування нових інформаційно-освітніх технологій, а саме навчальних онлайн-платформ, надає вчителю широкі можливості професійного зростання. Виходячи з вищезазначеного, важко перебільшити важливість прагнення вчителя іноземної мови до самовдосконалення та професійного розвитку, що й визначило актуальність нашого дослідження.

Тому мета нашої статті полягає в аналізі перспективного досвіду використання навчальної онлайн-платформи як ефективного засобу самоосвітньої діяльності вчителів іноземної мови, в обґрунтуванні основних умов, напрямків її застосування.

Головні нормативно-правові документи Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України зазначають: «Педагогічні та науково-педагогічні працівники зобов'язані постійно підвищувати професійний рівень, педагогічну майстерність, загальну культуру» (Закон України «Про освіту»); «Підготовка педагогічних і науково-педагогічних працівників, їх професійне самовдосконалення – важлива умова модернізації освіти» (Національна доктрина розвитку освіти).

© Вострікова В. В., Баканьов Д. Г.

Розробленню, упровадженню та аналізу ефективності сучасних програмних педагогічних засобів присвячено праці В. Редько. Активно досліджують можливості використання мережі Інтернет у підготовці та проведенні уроків Н. Вовковінська, Л. Калиндрузь; О. Войченко, А. Солопов, які вивчали засоби пошуку інформації в Інтернеті; В. Базурін, І. Закомірний досліджували створення веб-сайтів; практичні підходи до ефективного використання локальної мережі в навчальному процесі відобразив у своїх працях В. Іштуків. Проблеми професійного становлення вчителя, його зростанню та розвитку присвячено низку робіт науковців, зокрема систему післядипломної педагогічної освіти вивчали В. Блекберн, Р. Балам, Ф. Бухбергер, Л. Ведернікова, Л. Гранюк, І. Жуковський, К. Колодочкіна, К. Корсак, Є. Лисова, Л. Сігаєва, І. Степанищев, А. Шевченко. Проблеми неперервної освіти висвітлено в роботах А. Алексюка, С. Архангельського, В. Бондаря, С. Вершловського, В. Воронцової, С. Гончаренка, І. Зязюна, А. Лігоцького, О. Падалки, В. Паламарчук, М. Фіцули та інших, де вона розглядається як багатопланове явище, а за своїми цільовими функціями – як умова і процес всебічного розвитку особистості, поступового збагачення її творчого потенціалу, тобто спрямована не тільки на підготовку, але й на постійний розвиток особистості як активного суб'єкта праці, пізнання, спілкування. Л. Зязюн, В. Олійник, Л. Пуховська, С. Синенко досліджували питання професійного зростання вчителя іноземної мови, його самоосвіти й самовиховання.

Самоосвітня діяльність – це неперервний процес саморозвитку та самовдосконалення педагога. Самоосвіта вчителя є основною формою підвищення професійної педагогічної компетентності, яка полягає в удосконаленні знань та узагальненні педагогічного досвіду шляхом цілеспрямованої самоосвітньої роботи. Механізм самоосвіти – це усвідомлений рух від «Я-реального» через «Я-ідеальне» до «Я-сформованого» [6].

Н. Бухлова пропонує розглядати самоосвітню діяльність як сукупність кількох «само»: самооцінка, самооблік, самовизначення, самоорганізація, самореалізація, самокритичність, самоконтроль і саморозвиток, як результат самоосвіти [10]. В основі самостійної діяльності лежать її принципи, що були виокремлені в педагогічній літературі, – цілісності, діяльності, мобільності, самореалізації та організації.

І. Косенкова визначає також низку чинників, що, на її думку, сприятимуть досконалій організації самоосвітньої діяльності вчителя. До таких чинників було віднесено мотивацію самоосвіти; теоретичну та практичну підготовку; ступінь опанування вмінь проводити самостійну роботу; фізіологічний та емоційний стан; психологічний клімат у колективі, співпрацю з адміністрацією школи [6]. На нашу думку, до таких чинників слід віднести також систематичне проходження курсів підвищення кваліфікації педагогічних кадрів.

У зв'язку із запровадженням з вересня 2013 року в загальноосвітніх навчальних закладах вивчення другої іноземної мови професійне вдосконалення вчителя набуває особливого значення не тільки для вчителя, закладів післядипломної освіти педагогічних кадрів, а й партнерів МОН України в означених вище аспектах, як-то Гете-Інститут в Україні та Британська Рада в Україні.

Ситуація з викладанням другої іноземної мови (не в останню чергу в зв'язку із пріоритетним вибором німецької мови учнями та батьками п'ятикласників у Херсонській області) вимагає створення сучасного навчально-методичного забезпечення та подолання усталених стереотипів щодо ролі вчителя в навчально-виховному процесі з іноземної мови з ретранслятора – передавача інформації на користь партнера зі спілкування з учнями. Саме тому Гете-Інститут сприяє професійному розвитку вчителя німецької мови через створення нової програми для інститутів післядипломної освіти, проведення тренінгів для вчителів у обласних центрах України, забезпечення методичною літературою, через участь у практичних, мережових

семінарах в Україні та Німеччині, сприяє вдосконаленню мовленнєвої компетенції вчителів.

Модель сучасної школи передбачає створення єдиного освітнього простору, що формує умови для вільного руху інформації, швидкого доступу до неї всіх учасників навчального процесу. Цього можна досягти шляхом використання інформаційно-комунікативних технологій під час навчально-виховного процесу. Використання комп'ютера та цифрових ресурсів у процесі вивчення іноземної мови є одним із найголовніших напрямків роботи вчителів іноземної мови. Інформатизація освіти – це процес утілення у традиційну практику діяльності структур і установ нових інформаційних технологій із метою підвищення ефективності їх функціонування.

Цікавим й інноваційним, на нашу думку, засобом самоосвітньої діяльності вчителів німецької мови є навчальні онлайн-платформи – потужний інструмент дистанційного навчання, яке останнім часом набуває все більшого застосування серед вчителів німецької мови, студентів, учнів, надає можливість удосконалювати свою мовленнєву компетенцію в процесі опанування сучасних ІКТ. Адже навчання з використанням сучасних інноваційних технологій якісно перевищує класичну освіту: інтегрує процеси, які не можна об'єднати в межах класичної освіти, – навчання, працевлаштування, планування кар'єри, забезпечує неперервну освіту, є ефективним засобом самоосвітньої діяльності вчителя іноземної мови.

У свою чергу комп'ютерні програми відкривають широкі можливості для вдосконалення процесу навчання, викладання, опанування іноземної мови, що відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх учасників. Це зумовлено наявністю в навчальних онлайн-платформах нових дидактичних функцій, які неможливо відтворити у відеофонограмі, здійснюється навчання та контроль засвоєння широких сфер спілкування іноземною мовою в різних режимах самостійного пошуку й на різних рівнях складності. Учасники онлайн-платформи мають можливість працювати з курсом у будь-якому місці та в будь-який час, маючи доступ до всесвітньої мережі Інтернет, робити паузи за бажанням чи опрацьовувати поданий матеріал декілька разів, проте пам'ятати, що будь-яка навчальна платформа має чітко визначені строки. Зворотній зв'язок відбувається через перевірку модератором поданих домашніх завдань і тестів, причому деякі з них не оцінюються. Учасники ж отримують коментар або ж побажання щодо виконаного завдання. Крім того, деякі завдання винесені на форуми, де учасники онлайн-платформи можуть обговорювати можливі шляхи виконання завдання. Система крос-перевірки завдання дозволяє створити таке мовне середовище, що позитивно впливає на вдосконалення мовленнєвої компетенції вчителя іноземної мови, збагачує його методичний багаж, надає можливість саморозвитку. Перед початком курсу учасникам пропонують визначитися, яким чином вони будуть звертатися один до одного – на «ти» чи на «Ви». У більшості випадків учасники вибирають неформальне звертання на «ти», що сприяє більш розкутому спілкуванню як між учасниками онлайн-платформи, так і з модератором. Важливо, що спілкування на платформі ведеться виключно німецькою мовою, що спонукає учасника вдосконалювати власні мовні навички, спілкуючись із вмотивованими, зацікавленими в проекті учасниками.

Як було зазначено вище, Гете-Інститут в Україні як партнерська організація сприяє об'ємному, прискореному інформуванню фахівців з іноземних мов стосовно інновацій у викладанні та набутті ними професійно необхідних умінь і навичок. Програми та курси в режимі он-лайн запропоновані Гете-Інститутом на базі навчальної онлайн-платформи moodle, що є додатком, призначеним для організації онлайн-уроків. Робота на платформі moodle передбачає набуття нових знань на базі вже отриманого індивідуального досвіду, де модератор не є джерелом нової інформації, а центром впливу, партнером, у дискусії з яким учасники платформи досягають поставленої мети.

Таким чином, діяльність у навчальній онлайн-платформі забезпечує учасникам:

– поліпшення професійного рівня вчителів німецької мови шляхом ознайомлення з інтерактивними технологіями навчання і впровадження у практику викладання;

– надання практичної допомоги українським учителям у покращенні розмовної мови шляхом проведення бесід і тренінгів, що може відбуватися через обговорення певних питань онлайн-платформи на сайті у формі форуму, листування або живого спілкування в чаті.

Форми роботи в навчальній онлайн-платформі можуть бути різними – індивідуальними, груповими, парними. Опанувавши курс теоретичної підготовки, учасники курсу отримують можливість перевірити на практиці отримані знання. Учасники платформи самостійно об'єднуються в тандеми з двох або трьох осіб, де вирішують, який з теоретичних аспектів курсу вони хотіли б перевірити на практиці. Узгодивши практичне завдання з модератором, кожен учитель на практиці перевіряє його ефективність. Отримані результати можуть бути узагальнені в презентації, яка потім завантажується на форум для обговорення. Така робота сприяє не лише професійному обміну думками вчителів-учасників, а й налагодженню міжшкільних зв'язків.

Доречним буде зазначити такі переваги навчальної онлайн-платформи:

– кінцевий результат, досвід, набутий у спеціально створеному середовищі, як правило переносяться в зовнішній світ;

– наявна можливість отримання зворотного зв'язку від усіх членів групової взаємодії;

– є можливість використовувати досвід інших учасників групи у власному професійному зростанні;

– кожен учасник комунікації потрапляє в обставини, що спонукають до рефлексії.

Визнаючи важливу роль організаційних форм, методів і засобів навчання дорослих в умовах інноваційного розвитку післядипломної педагогічної освіти, більшість дослідників головною проблемою називають питання модернізації та її змісту відповідно до практичної професійної діяльності і державних вимог до професійної підготовки педагогів. Зміст освіти є ключовою складовою в трансформаціях, що характеризують сучасну освіту [8].

Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що використання навчальної онлайн-платформи є ефективним засобом самоосвітньої діяльності вчителя іноземної мови, що сприяє вдосконаленню мовленнєвої компетенції вчителів іноземної мови та має застосовуватись цілеспрямовано і системно, спираючись на прагнення вчителя до саморозвитку та самовиховання.

У подальшій дослідницькій роботі передбачається розглянути сучасні підходи до розвитку іншомовного спілкування вчителів іноземної мови.

Література:

1. Ануфрієва Р. Професійна компетентність та життєвий успіх особистості. Життєва компетентність особистості / Р. Ануфрієва. – К. : Богдана, 2003. – С. 320-338.
2. Бордакова О. М. Вивчення іноземних мов як основа міжкультурної комунікації / О. М. Бордакова // Педагогічні науки : збірник наукових праць. Випуск 47. – Херсон : Видавництво ХДУ, 2008. – С. 94-98.
3. Борівський В. Проблеми психолого-педагогічної підготовки вчителя до роботи в сучасній школі / В. Борівський // Рідна школа. – 2002. – № 3. – С. 3-7.
4. Галузінська М. Самоосвітня діяльність учителя: практика : науково-практичні рекомендації / М. Галузінська // Завуч (Шк. світ). – 2011. – № 2. – С. 3-6.
5. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. українського видання – проф. С. Ю. Ніколаєва. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.
6. Косенкова І. Створення умов для самоосвітньої діяльності вчителів у міжкурсовий період / І. Косенкова // Школа (Шк. світ). – 2012. – № 11. – С. 12-17.

7. Мельник В. В. Інтеракція в освітньому процесі: технологія організації / В.В. Мельник // Управління школою. – 2006. – № 13. – С. 15-34.
8. Післядипломна педагогічна освіта вчителів іноземних мов : навч.-метод. посіб. / уклад. Т. В. Гора та ін. – К. : МОН, Британська Рада, 2012. – 381 с.
9. Програма післядипломної педагогічної освіти вчителів іноземних мов : навч.-метод. посіб. / уклад. Т. В. Гора та ін. – К. : МОН, Британська Рада, 2012. – 391 с.
10. Рафальська О. Самоосвітня діяльність – складова професійного росту педагогів / О. Рафальська // Педагогічна майстерня (Осн.). – № 4. – С. 2-7.

Вострикова В. В. Баканев Д. Г.

ПРАКТИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К САМООБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ
УЧИТЕЛЯ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА ПОСРЕДСТВОМ ИКТ

Статья направлена на подготовку и постоянное развитие личности как активного субъекта труда, познания, общения в процессе овладения современными ИКТ. Исследование посвящается средствам усовершенствования самообразовательной деятельности учителей иностранного языка. Обучающая онлайн-платформа рассматривается как средство профессионального самоусовершенствования учителя иностранного языка, дается характеристика основных условий, направлений ее эффективного использования. Самообразовательная деятельность характеризуется как многоплановое явление, а по своим целевым функциям – как условие и процесс всестороннего развития личности, постепенного роста ее творческого потенциала.

Ключевые слова: самообразовательная деятельность учителей иностранного языка, основные условия, направления эффективного использования обучающей онлайн-платформы, усовершенствование речевой компетенции учителей иностранного языка, последипломное образование, общение.

Vostrikova V. V., Bakanov D. G.

PRACTICAL APPROACHES TO SELF-EDUCATIONAL ACTIVITY OF TEACHER OF GERMAN
LANGUAGE BY MEANS OF INFORMATIONAL COMMUNICATIVE TECHNOLOGIES

The article deals with ways of the foreign language teachers' self-education. Educational on-line platform is viewed as means of foreign language teacher's professional development, major conditions, guidelines for its efficient application have been grounded. Activities aimed at self-education are being characterized as a multilevel phenomenon which, due to its aims and functions, stands for the personality's well-rounded development condition and process; graded creative potential's enrichment, in other words – aimed at personality's regular preparation and development as an active participant in labour, cognition, communication. The networks, Internet technologies' implementation, growing wider introduction of the innovative educational technologies – on-line educational platforms in particular – provides a teacher with opportunities for self-mastering the communicative competence within empowering the ICT. Thus, learning with innovative technologies is becoming highly advanced compared to classic education. It empowers processes which are not to be integrated in the framework of classic education like: learning, employment, planning a career; supplements continuous education, stands as an effective tool of the foreign language teacher's self-educational activities and, at the same time, the way for his professional, communicative competencies' improvement.

Keywords: self-education teachers' of the foreign language, educational on-line platform, basic aims, functions and process of educational on-line platforms, foreign languages teachers' communicative competence, post-graduate education system, communication.